

WOJCIECH JÓZWIAK
WOJCIECH ZIĘTARA
Instytut Ekonomiki Rolnictwa
i Gospodarki Żywnościowej – PIB
Warszawa

KIERUNKI I ZAKRES WSPARCIA INWESTYCJI W POLSKICH GOSPODARSTWACH ROLNYCH W LATACH 2014-2020

Uwagi wstępne i cel opracowania

W opracowaniu sporządzonym pod kierunkiem A. Buckwella [7] znajduje się sformułowanie, że rolnictwo unijne ma do spełnienia kilka funkcji. Chodzi o: sprostanie konkurencji na globalnych rynkach, zmierzenie się z wyzwaniem globalnym, jakim jest zagrożenie bezpieczeństwa żywnościowego świata, wniesienie wkładu w łagodzenie skutków dewastacji ziemskiego środowiska naturalnego i taką poprawę interakcji zachodzących między aktywnością ludzi produkujących surowce pochodzenia rolniczego a naturą, by zachować atrakcyjność i żywotność obszarów wiejskich.

Wymienione funkcje przekładają się na cele wspólnej polityki rolnej (WPR) formułowanej na lata 2014-2020 [6], a mianowicie: poprawa rentowności produkowanej żywności, zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi, podejmowanie działań na rzecz ograniczania negatywnego oddziaływania produkcji rolniczej na zmiany klimatu i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Przyjmuje się, że realizacji tych celów będzie sprzyjać ustanowienie następujących priorytetów:

- transfer wiedzy i wprowadzanie innowacji,
- konkurencyjność rolnictwa i żywotność gospodarstw,
- myślenie kategoriami łańcucha żywnościowego i zarządzania ryzykiem,
- odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów,
- efektywne gospodarowanie zasobami i przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną,
- włączanie społeczne, albo inaczej – zapobieganie wykluczaniu społecznemu, które ma polegać na stwarzaniu szans uczestniczenia w życiu społecznym i gospodarczym tym, którzy są tym zainteresowani,
- redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Dwa ostatnie zakresy powyższych sformułowań przyświecały pracom prowadzonym przez Komisję Europejską nad kształtem wspólnej polityki rolnej na lata 2014-2020. Jednym z pól, które ona obejmuje, jest wspieranie procesów inwestycyjnych w gospodarstwach rolnych. Świadczy o tym projekt rozporządzenia Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) z 12 października 2011 roku [6]. W artykule 18 tego dokumentu, pt. „Inwestycje w środki trwałe”, przewidziano pomoc inwestycyjną dla gospodarstw rolnych w celu poprawy efektywności ich funkcjonowania. Natomiast w artykule 20 pt. „Rozwój gospodarstw rolnych i ich działalności gospodarczej” zakładana jest pomoc: dla młodych rolników i na rozpoczęcie działalności pozarolniczej, wspieranie inwestycji w działalności pozarolniczej, wspieranie rozwoju małych gospodarstw i koncentracji ziemi przez ułatwienie rezygnacji rolników z prowadzenia małych gospodarstw. W tej sytuacji zachodzi potrzeba określenia zakresu wsparcia udzielanego różnym grupom polskich gospodarstw rolnych, by jak najlepiej przysłużyło się ono rozwojowi polskiego rolnictwa jako całości. Chodzi głównie o utrzymanie możliwie dużej liczby miejsc pracy w rolnictwie i odpowiednio dużego stopnia samowystarczalności żywnościowej kraju. Celem opracowania jest więc wskazanie rozwiązań ukierunkowanych na konkurencyjność polskiego rolnictwa poprzez wzrost w nim udziału żywotnych gospodarstw rolnych. Jest oczywiste, że krajowe interesy w tym zakresie muszą być zbieżne z treścią oficjalnych dokumentów unijnych dotyczących przyszłości rolnictwa i wsi w Unii Europejskiej.

Zjawiska i procesy zachodzące w rolnictwie polskim w latach 2002-2010

Jedną z charakterystycznych cech rolnictwa polskiego jest polaryzacja sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych. Na jednym biegunie znajduje się stonkowo niewielka grupa takich, które wyróżniają się sytuacją dobrą i bardzo dobrą, na drugim natomiast złą i bardzo złą. Liczba tych pierwszych wzrasta, drugich natomiast maleje.

Przed 2004 rokiem tylko około 25 tys. (1,3% ogółu) polskich gospodarstw rolnych miało cechy wskazujące na dobrą sytuację ekonomiczną [3]. Osiągały one ponadprzeczony poziom dochodów w przeliczeniu na osobę pracującą w posiadanym gospodarstwie w pełnym wymiarze czasu pracy i środki na inwestycje, które wraz z dopłatami i kredytami pozwalały utrzymywać reprodukcję rozszerzoną majątku trwałego. Można je więc nazwać żywotnymi, rozwojowymi, albo też gospodarstwami wyróżniającymi się zdolnością konkurencyjną. Duże dochody świadczą bowiem o aktualnej silnej pozycji na rynku, zaś reprodukcja rozszerzona majątku trwałego o podejmowaniu działań, które tworzą szansę na utrzymanie takiej pozycji w dłuższej perspektywie czasowej. Charakteryzowane gospodarstwa dostarczały w okresie przedakcesyjnym około 3% krajowej wartości produkcji rolniczej. Utrzymanie takiej sytuacji w długiej perspektywie czasowej groziło ograniczeniem stopnia samowystarczalności żywnościowej kraju.

Sytuacja ta uległa poprawie po 2004 roku. Ocenia się, że obecnie tak rozumianą zdolnością konkurencyjną wyróżnia się około 74 tys. większych i dużych gospodarstw, będących w posiadaniu osób fizycznych oraz prawnych.

Należy jednak podkreślić z całą mocą, że wśród gospodarstw małych (o wielkości 2-8 ESU i powierzchni użytków rolnych zbliżonej do średniej krajowej lub nieco większych) jest 27% takich, które rokują nadzieję na osiągnięcie zdolności konkurencyjnej, a wśród tych o wielkości 8-16 ESU i powierzchni kilkunastu ha użytków jest ich około 51%. W sumie około 218 tys. gospodarstw osób fizycznych mały i średniej wielkości ma przesłanki umożliwiające osiągnięcie takiej zdolności [2]. Trzeba te gospodarstwa zidentyfikować i stworzyć warunki, by mogły dołączyć do grupy gospodarstw z cechami wskazującymi na posiadanie zdolności konkurencyjnej. Ograniczy to w przyszłości import produktów pochodzenia rolniczego i zapewni trwale miejsca pracy dla kilkuset tysięcy osób, a pośrednio – co najmniej znośne warunki życia dla około 1 miliona mieszkańców wsi.

Szacuje się [2], że 290-300 tys. gospodarstw ze zdolnością konkurencyjną i tych, które mogą ją szybko osiągnąć, dostarczają około 64% krajowej wartości produkcji rolniczej.

Informacje o pożądanym kierunku wsparcia dla gospodarstw z szansami na osiągnięcie zdolności konkurencyjnej ustalono na podstawie opracowań W. Józwiaka i Z. Mirkowskiej [1], W. Michny [5], M. Zielińskiego i J. Sobierajewskiej [8] oraz W. Ziętary i W. Józwiaka [9].

Kierunki tego wsparcia powinny pomóc:

- zahamować tendencję spadkową w chowie trzody chlewnej poprzez wspieranie inwestycji służących powiększaniu skali produkcji i wprowadzaniu wąskiej specjalizacji (produkcja prosiąt i warchlaków albo ich tucz);
- odwrócić tendencję spadkową w chowie krów mlecznych poprzez wspieranie budowy obór wolnostanowiskowych, zapewniających pełne wykorzystanie posiadanych przez gospodarstwa trwałych użytków zielonych, a przy okazji także utrzymanie urozmaiconego krajobrazu rolniczego;
- wykorzystać posiadane budynki po ich rozbudowie i ewentualnej adaptacji do chowu zwierząt trawożernych (bydło, kozy, owce, konie), by możliwie w największym stopniu wykorzystać posiadane trwałe użytki zielone i – podobnie jak w przypadku chowu krów – utrzymać przy okazji urozmaicony krajobraz rolniczy;
- poprawić sytuację ekonomiczną gospodarstw poprzez budowę, rozbudowę i modernizację magazynów produktów gotowych oraz nabywanie urządzeń do przygotowywania produktów do sprzedaży;
- chronić zasoby wody poprzez budowę lub odbudowę jazów (np. po dawnych młynach wodnych), zatrzymujących lokalnie okresowe nadmiary wody pośniegowej lub opadowej, a jednocześnie odtwarzać lub wzmacniać wartościowe i rzadko występujące ekosystemy;
- zmniejszać ryzyko wynikające z wahań plonów roślin uprawnych w gospodarstwach z intensywną produkcją (mleko, owoce, warzywa itd.) poprzez instalowanie wodooszczędnych urządzeń nawadniających;
- ograniczać emisję dwutlenku węgla do atmosfery i racjonalniej gospodarować wodą glebową, umożliwiając wprowadzanie do praktyki rolniczej uproszczonych form uprawy gleby;

- ograniczać skażenia wód gruntowych i powierzchniowych przed skażeniami nawozami mineralnymi i środkami chemicznej ochrony roślin, tworząc przesłanki do wprowadzania technik charakterystycznych dla tzw. rolnictwa precyzyjnego;
- obniżyć ujemny bilans nawozów organicznych w gospodarstwach, które tego warunku nie spełniają, np. poprzez uruchamianie tuczu trzody chlewnej czy chowu: bydła rzeźnego, koni rzeźnych, kaczek, gęsi itd., ma to zmniejszyć emisję dwutlenku węgla do atmosfery i przyczyniać się tym samym do ograniczenia negatywnego wpływu produkcji rolniczej na klimat oraz wahań plonów roślin uprawnych (zmniejszenie ryzyka w gospodarowaniu);
- redukować występowanie zjawiska wykluczenia społecznego wśród ludności rolniczej. Chodzi o wspieranie modernizacji tych mniejszych gospodarstw rolnych, które rokują nadzieję na zyskanie zdolności konkurencyjnej oraz takich, których posiadacze zamierzają rozwijać pozarolnicze formy działalności gospodarczej, świadcząc np. usługi produkcyjne na rzecz okolicznych rolników. Istnienie czynnych gospodarzo, choć mniejszych gospodarstw rolnych będzie dodatkowo służyć ochronie mozaikowego (a więc nie monotonnego) krajobrazu wsi polskiej;
- zapewniać kontynuowanie funkcjonowania gospodarstw ze zdolnością konkurencyjną, udzielając wsparcia młodym osobom w momencie przejmowania gospodarstwa rolnego od poprzednika;
- wspierać grupowe formy gospodarowania polegające na wspólnym wykorzystywaniu droższych środków produkcji (budynków, maszyn i urządzeń) przez grupę producentów rolnych, głównie w celu ograniczenia kosztów pozyskiwania i sprzedaży produktów rolniczych.

Opis metody wyznaczania gospodarstw kwalifikujących się do wsparcia

Do wyznaczenia progów wielkości gospodarstw rolnych, których wsparcie będzie uzasadnione, wykorzystano liczby charakteryzujące gospodarstwa rolne zgromadzone w systemie Polskiego FADN za 2010 rok, jako najbardziej aktualne i dostępne. W roku tym jednak ekonomiczna miara wielkości gospodarstw wyrażana w ESU została zastąpiona przez wartość produkcji standardowej (Standard Output = SO). Miernik ten obejmuje tylko wartość produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej) i pomija wartość produkcji nierolniczej. Poza tym wyjątkiem, miernik liczony jest tak, jak do 2009 roku liczona była wartość produkcji wykorzystywana przy posługiwaniu się miernikiem ESU. Typ produkcyjny natomiast charakteryzowany jest strukturą kwot SO według rodzajów produkcji prowadzonych w gospodarstwie¹.

Liczby pochodzące z 2010 roku nie odzwierciedlały przeciętnej sytuacji ekonomicznej krajowego rolnictwa w trzyleciu 2008-2010. W 2010 roku nastąpił

¹ Nie będzie trudności z praktycznym pomiarem wielkości gospodarstw i typu produkcyjnego w nowy sposób. Do tego celu można będzie bowiem wykorzystać, po niewielkiej modyfikacji, sposób stosowany w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego przy liczeniu wielkości gospodarstw w ESU i przy ustalaniu typów produkcji według struktury produkcji ESU.

bowiem wzrost produkcji o 6%, kosztów o 1% i dochodu przedsiębiorcy o 18% w stosunku do roku poprzedniego. Z tego względu rok 2010 należy określić jako korzystniejszy pod względem dochodów w rolnictwie. Dochód ten przedstawiał się jeszcze korzystniej na tle liczb z 2008 roku. Dane z 2010 roku zawarte w tym opracowaniu mogą stanowić zatem jedynie ilustrację zastosowanego podejścia do określenia kryteriów wsparcia gospodarstw, tym bardziej że do ich ustalenia wykorzystane zostały współczynniki SO ustalone na podstawie danych z lat 2003-2005. Przy udzielaniu wsparcia na lata 2014-2020 przyjmować więc należy dane bardziej aktualne. Będzie to możliwe, bo poczynając od wyników dla 2011 roku, Polski FADN będzie dysponował aktualnymi współczynnikami SO, które będą następnie korygowane w kolejnych latach.

Dzieląc gospodarstwa na grupy w celu ustalenia, które z nich zasługuje na wsparcie, użyto czterech rodzajów kryteriów². Jako pierwsze przyjęto stosunki pracy, mierzone udziałem pracy najemnej w ogólnych nakładach pracy. Większe gospodarstwa zatrudniają stałych pracowników najemnych, a to podnosi znacząco koszty wynagrodzeń, w porównaniu do sytuacji w gospodarstwach rodzinnych. Koszty te są większe o kwoty ubezpieczenia emerytalno-rentowego i zdrowotnego oraz kwoty podatku od wynagrodzeń, a łącznie powoduje to znaczne obniżenie dochodów przedsiębiorcy (zysków) w gospodarstwach zatrudniających takich pracowników, w stosunku do dochodów gospodarstw (dochodów rolniczych) z dominacją nakładów pracy własnej rolnika i członków jego rodziny, które co najwyżej donajmują pracowników sezonowych. Ponoszą one tylko koszty wynagrodzeń z pominięciem kosztów ubezpieczenia emerytalno-rentowego, składki na fundusz zdrowotny i podatku od wynagrodzeń.

Kierując się kryterium stosunku pracy, podzielono gospodarstwa na będące w posiadaniu osób fizycznych (rodzinne) z udziałem powyżej 50% udziału własnej siły roboczej oraz gospodarstwa z najemną siłą roboczą (udział najmu powyżej 50%). Tak zdefiniowane pojęcie gospodarstwa rodzinnego pokrywa się z definicją zawartą w *Ustawie o ustroju rolnym* z 2003 roku. Gospodarstwa z najemną siłą roboczą mogą funkcjonować w formie prawnej „osoby fizycznej” lub jako osoby prawne (z osobowością prawną).

Jako kolejne kryterium podziału gospodarstw przyjęto typ rolniczy, ustalany na podstawie struktury produkcji liczonej w sposób standardowy. Nazwy rodzajów wyodrębnionych typów produkcji wraz z liczbami analizowanych gospodarstw w ramach każdego z typów zawiera tabela 1.

W ramach każdego z wyodrębnionych typów dokonano podziału gospodarstw na 6 klas wielkościowych według wartości SO. Opierając się na kryteriach stosowanych w Polskim FADN, przyjęto w tym celu następujące przedziały wartości produkcji wyrażone w tysiącach euro: 2-8, 8-25, 25-50, 50-100, 100-500 i 500 oraz więcej tys. euro.

Czwartym i zarazem ostatnim kryterium podziału gospodarstw był wskaźnik rentowności przychodów (Return on Sale = ROS), liczony jako stosunek zysku

² Wykorzystano metodę, którą posłużyli się autorzy opracowania [4].

z zarządzania³ do wartości przychodów, łącznie z płatnościami bezpośrednimi uzyskiwanymi przez gospodarstwo. Według tego kryterium wydzielono gospodarstwa rentowne ($ROS \geq 0$) i nierentowne ($ROS < 0$).

Tabela 1

Wyodrębnione typy rolnicze gospodarstw i liczba analizowanych gospodarstw w każdym z nich

Nazwy wyodrębnionych typów rolniczych	Liczba gospodarstwa	
	z pracą własną ^a	z pracą najemną ^a
Gospodarstwa:		
specjalistyczne z uprawami:		
- polowymi	1892	156
- ogrodnictwami	358	32
- trwałymi (sady i inne plantacje trwałe)	392	
specjalistyczne z chowem:		
- krów mlecznych	2281	
- innych zwierząt trawożernych	452	22
- trzody chlewnej	1426	26
- drobiu	44	22
z produkcją mieszaną roślinną, roślinno-zwierzęcą i mieszaną zwierzęcą	3744	105

^a W istocie chodzi odpowiednio o gospodarstwa rodzinne z dominacją pracy własnej i pozostałe.

Źródło: Ustalenia M. Zielińskiego i J. Sobierajewskiej, sporządzone na podstawie wyników Polskiego FADN.

Każda z wyodrębnionych grup gospodarstw została oceniona dodatkowo przy pomocy mierników i wskaźników obejmujących:

- zasoby ziemi i kapitału;
- nakłady pracy;
- udział obcych czynników produkcji (dzierżawione użytki rolne, pożyczki i kredyty oraz praca najemna) w ogólnych zasobach ziemi i kapitału oraz w łącznych nakładach pracy;
- techniczne uzbrojenie pracy, będące relacją wartości aktywów ogółem w przeliczeniu na 1 osobę pełnozatrudnioną w gospodarstwie;
- obsadę zwierząt w sztukach przeliczeniowych LU (Livestoc Unit = LU) przypadającą na 1 ha użytków rolnych;
- dochód z gospodarstwa rodzinnego w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej rolnika i członków jego rodziny w gospodarstwie lub zysk gospodarstwa z pracą najemną, również przeliczony na jednostkę nakładów pracy;
- wskaźnik charakteryzujący rodzaj reprodukcji majątku trwałego, określany jako relacja wartości inwestycji netto do wartości środków trwałych (łącznie z wartością ziemi) oraz inne.

³ Zysk z zarządzania jest różnicą między przychodami gospodarstwa, łącznie z płatnościami bezpośrednimi, a kosztami, łącznie z liczonymi umownie kosztami własnych materialnych czynników zaangażowanych w procesie produkcji.

Część z powyższych wskaźników wskazuje na gospodarstwa o zbyt małej skali produkcji, by były w stanie modernizować oraz powiększać majątek i w efekcie zyskać trwale miejsce na rynku. Za takie natomiast należy uznać gospodarstwa rentowne (zdolne do rozwoju), które osiągają dochód co najmniej na poziomie parytetowym i dodatni wskaźnik rentowności przychodów (ROS). Inne zaś wskaźniki i mierniki wskażą grupy gospodarstw na tyle duże, że będą dysponować własnymi środkami finansowymi na rozwój, a jeszcze inne posłużą do bliższej charakterystyki wyodrębnionych grup gospodarstw, zarówno tych zakwalifikowanych do wsparcia, jak i tych, które tego wsparcia nie powinny otrzymać.

Szczegółowe kryteria wsparcia gospodarstw rodzinnych (z przewagą nakładów pracy własnej)

Zakłada się, że podstawą wniosku o wsparcie będzie przedłożony przez producenta rolnego projekt reorganizacji posiadanego gospodarstwa, który obejmie jego charakterystykę w okresie wyjściowym, cele reorganizacji i sposoby ich osiągnięcia.

Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych

Charakteryzowany typ obejmuje gospodarstwa rolne, w których wartość standardowo liczonej produkcji (SO) z typowych upraw polowych wynosi ponad 2/3 ogólnej wartości SO gospodarstwa.

Charakterystyczne dla gospodarstw tego typu są trudności w osiągnięciu dodatniego bilansu nawozów organicznych, ponieważ albo nie utrzymują one zwierząt produkcyjnych albo pogłowie to jest niewielkie. Gospodarstwa muszą zatem stosować substytuty obornika, np. odpowiednio spreparowaną słomę i popłony na przyoranie, choć nie zawsze tak się dzieje. Dodatni bilans nawozów organicznych ma tę dodatkową zaletę, że pozwala wiązać w glebie znaczne ilości dwutlenku węgla, a to zmniejsza negatywny wpływ prowadzonej produkcji na klimat. Niespełnienie warunku dodatniego bilansu nawozów organicznych powoduje natomiast spadek żyzności gleby, wyrażający się nie tylko spadkiem plonów, ale także wzrostem ich wahań z roku na rok. Pogarszający się ujemny bilans powiększa ponadto emisję dwutlenku węgla do atmosfery. Gospodarstwa z ujemnym bilansem nawożenia organicznego powinny zatem otrzymywać wsparcie na realizację przedsięwzięć, które pozwolą co najmniej zrównoważyć taki bilans.

Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych dysponują większym obszarem gruntów ornych niż gospodarstwa innych typów. Z tego powodu zasadne jest przyznawanie im środków ułatwiających zakup maszyn i ciągników do tzw. uprawy bezorkowej, która pozwala ograniczyć koszty produkcji i poprawić gospodarkę wodną w glebie. Ważne jest dodatkowo to, że taki rodzaj uprawy ogranicza emisję dwutlenku węgla do atmosfery z powodu mniejszego zużycia paliwa do napędu ciągników.

Klasa najmniejsza (o wielkości 2-8 tys. euro) obejmowała 30,9% gospodarstw rentownych. Miały one dodatni wskaźnik rentowności przychodów (ROS), osiągały zysk z zarządzania i dochód z gospodarstwa w przeliczeniu na

1 przeliczeniową jednostkę nakładów pracy własnej (FWU) przekraczający dochód parytetowy. Niepełne odtwarzanie majątku trwałego (wskaźnik reprodukcji majątku trwałego wynosił 1%) traktować natomiast należy jako działania racjonalne, powinny bowiem przede wszystkim korzystać z usług produkcyjnych.

Gospodarstwa te mogą korzystać ze wsparcia, ale pod warunkiem, że ich powierzchnia użytków rolnych przekracza 14,4 ha. Będą one uzupełniać pochodzące z innych źródeł dochody rodzin właścicieli. Zapewniają zatrudnienie jednej osobie, ale mogą być też prowadzone przez osobę pracującą głównie poza rolnictwem, z nakładami pracy w gospodarstwie innych członków rodziny.

Wsparcie mogłoby być przyznane takim drobnym gospodarstwom nie tylko na uruchomienie rentownej produkcji zwierzęcej, co służyłoby zbilansowaniu nawożenia organicznego, ale także na zakup agregatu i ciągnika do uprawy uproszczonej, pod warunkiem jednakże, iż będzie on wykorzystywany również do świadczenia usług innym gospodarstwom.

W klasie wielkościowej 8-25 tys. euro było 57,5% gospodarstw rentownych. Ich średni obszar wynosił 36,6 ha użytków rolnych, a nakłady pracy około 1,5 osoby w przeliczeniu na pełnozatrudnionych. Charakteryzowały się one zyskiem z zarządzania, dochodem z gospodarstwa przekraczającym w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną dochód parytetowy i dodatnim wskaźnikiem reprodukcji majątku trwałego.

Za gospodarstwa rentowne tej klasy wielkościowej można uznać gospodarstwa mniejsze charakteryzowanego typu, z powierzchnią użytków rolnych 14,4 ha i więcej, pod warunkiem, że kupiony zestaw do uprawy uproszczonej będzie wykorzystywany również do świadczenia usług innym gospodarstwom.

Wsparcie gospodarstw klas wielkościowych 2-8 i 8-25 tys. euro powinno pochodzić ze środków na rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej na mocy artykułu 20 projektu rozporządzenia EFRROW.

Udział gospodarstw rentownych w klasach wielkościowych 25-50 i 50-100 tys. euro był zdecydowanie większy niż w dwóch wyżej analizowanych grupach i wynosił odpowiednio 82,7 i 85,5%. Gospodarstwa obu tych klas wielkościowych miały wskaźniki informujące o ich dobrej sytuacji ekonomicznej oraz o dodatniej reprodukcji majątku trwałego. Za zasadne należy uznać stwierdzenie, że powinny mieć one prawo do wsparcia pozwalającego na nabycie sprzętu niezbędnego do stosowania uproszczonego sposobu uprawy gleby i podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych umożliwiających osiągnięcie dodatniego bilansu substancji organicznej w glebie. Wsparcie to powinno pochodzić z artykułu 18 projektu rozporządzenia EFRROW („inwestycje w środki trwałe”).

Gospodarstwa o wielkości 100 i więcej tys. euro dysponują dużymi możliwościami rozwojowymi i nie wymagają wsparcia środkami publicznymi.

Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych⁴

W gospodarstwach tego typu wartość standardowo liczonej produkcji ogrodniczej wynosi ponad 2/3 ogólnej wartości S0. Typ obejmuje gospodarstwa z: uprawą warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych pod wysokimi osłonami lub

⁴ Ustalenia dotyczące gospodarstw rolnych tego typu produkcyjnego konsultowane były z J. Świetlikiem.

w gruncie, z uprawą grzybów jadalnych i szkółkami drzewek owocowych oraz ozdobnych.

W klasie wielkościowej 2-8 tys. euro wszystkie gospodarstwa były nierentowne, zapewne z powodu zbyt małej skali produkcji i nie powinny korzystać z charakteryzowanych form wsparcia. W kolejnej klasie (8-25 tys. euro) tylko 4,5% gospodarstw wyróżniało się rentownością. Mogłyby one mieć dostęp do środków z tytułu artykułu 20 projektu rozporządzenia EFRROW, ale pod warunkiem, że powierzchnia upraw ogrodnich wynosiła co najmniej 1,5 ha i będzie powiększana, tak by jej udział wynosił co najmniej 20% całkowitej powierzchni posiadanych przez gospodarstwo użytków rolnych.

W klasie wielkościowej 25-50 tys. euro znajdowało się 21,3% gospodarstw rentownych. Użytkowały one średnio 8,3 ha użytków rolnych, a powierzchnia upraw ogrodnich wynosiła 3,8 ha (45,8% ogółu użytków). Osiągały zysk z zarządzania i dochód z gospodarstwa na 1 przeliczeniową (pełnozatrudnioną) osobę znacznie przekraczający dochód parytetowy. Gospodarstwa te cechowała ponadto zdolność rozwojowa, powinny być zatem objęte systemem wsparcia środkami z artykułu 18 projektu rozporządzenia EFRROW („inwestycje w środki trwałe”), służącymi poprawie jakości produktów, głównie poprzez lepsze przechowywanie produktów gotowych i ich przygotowanie do sprzedaży. Warunkiem powinna być aktywna rola tych gospodarstw w ułatwianiu drobniejszym producentom zbytu produktów gotowych. Polegać to powinno na kooperacji w magazynowaniu, przygotowywaniu produktów do sprzedaży i samej sprzedaży. Działalność ta mogłaby być prowadzona na zasadzie usług.

Zasadne jest też wsparcie inwestycji polegających na instalowaniu urządzeń do nawodnień wodoszczędnych, które ograniczają ryzyko gospodarowania i minimalizują zużycie wody.

Gospodarstwa ogrodnicze o wielkości 50 i więcej tys. euro nie powinny mieć prawa do wsparcia środkami budżetowymi, ponieważ dysponują dostatecznymi kwotami własnych środków finansowych na inwestycje.

Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych⁵

Charakteryzowane gospodarstwa odróżnia od innych typów gospodarstw specjalistycznych udział liczonej standardowo wartości produkcji z upraw trwałych (drzewa i krzewy owocowe oraz inne drzewa, krzewy i uprawy wieloletnie), większy niż 2/3 ogólnej wartości SO gospodarstwa.

W klasie wielkościowej 2-8 tys. euro udział rentownych gospodarstw wynosił zaledwie 16,4%. Gospodarstwa te mogłyby zostać objęte wsparciem, jeśli powierzchnia plantacji trwałych przekraczałaby 10 ha. Niewielki był też udział gospodarstw rentownych (22,4%) w klasie 8-25 tys. euro. Rentowne gospodarstwa obu tych grup wielkościowych powinny być zasilone środkami z tytułu artykułu 20 projektu rozporządzenia EFRROW (rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej).

⁵ Problematyka odnosząca się do tego typu gospodarstw była (podobnie jak w przypadku gospodarstw ogrodnich) konsultowana z J. Świetlikiem.

W kolejnej klasie wielkościowej (25-50 tys. euro) było 32,7% gospodarstw rentownych. Te ostatnie posiadały średnio 25 ha użytków rolnych, w tym 19 ha upraw trwałych. Dysponowały one zdolnościami rozwojowymi i zasadne jest objęcie ich wsparciem środkami z tytułu artykułu 18 propozycji rozporządzenia EFRROW, z przeznaczeniem na budowę i modernizację przechowalni oraz instalowanie wodooszczędnych urządzeń nawadniających.

Wsparciem nie powinny być objęte gospodarstwa z uprawami trwałymi o powierzchni ponad 30 ha, ponieważ dysponują dostatecznymi kwotami środków własnych na rozwój.

Gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych

Klasa wielkościowa 2-8 tys. euro była zbyt mało liczna (8 gospodarstw), by móc na tej podstawie formułować wiążące wnioski. W kolejnej klasie (8-25 tys. euro) udział gospodarstw rentownych wynosił 33,6%. Wsparciem ze środków z tytułu artykułu 20 projektu rozporządzenia EFRROW („rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej”) należałoby objąć jedynie te spośród nich, które zamierzają powiększać stado do co najmniej 25 krów. Wspierany powinien być wolnostanowiskowy sposób chowu, który najlepiej spełnia wymogi dobrostanu zwierząt oraz właściwe zagospodarowanie odchodów, np. poprzez budowę płyt gnojowych lub zbiorników na odchody płynne. Równorzędnym kierunkiem inwestowania powinny być nawodnienia trwałych użytków zielonych oraz upraw pastewnych i/lub odbudowa lokalnych spiętrzeń wody, zatrzymujących jej okresowe nadwyżki. Nawodnienia w czasie posuch podczas okresu wegetacyjnego będą ograniczać ryzyko produkcyjne związane z niedoborem lub brakiem pasz objętościowych, grożące stratami spowodowanymi spadkiem mleczności zwierząt, koniecznością likwidacji części stad, a w krańcowej sytuacji nawet bankructwem gospodarstw.

W podobny sposób, jak w klasie wielkościowej 8-25 tys. euro, zasadne jest wspieranie gospodarstw o wielkości 25-50 i 50-100 tys. euro (udział rentownych gospodarstw w tych grupach wynosi odpowiednio 72,1 i 88,8%), z tym jednak, że stado wyjściowe powinno liczyć co najmniej 25 krów, a środki na inwestycje powinny zostać uruchamiane na mocy paragrafu 18 („inwestycje w środki trwałe”) projektu rozporządzenia EFRROW. Wsparcia natomiast należałoby pozbawić gospodarstwa o wielkości 100 i więcej tysięcy euro.

Gospodarstwa specjalizujące się w chowie innych (poza krowami) zwierząt trawożernych

Typ gospodarstw „Inne poza krowami zwierzęta trawożerne” obejmuje podmioty łączące chów bydła rzeźnego z chowem krów mlecznych i te, które utrzymują bydło opasowe, owce, kozy i inne zwierzęta żywione głównie paszami objętościowymi (np. konie).

W klasie wielkościowej 2-8 tys. euro, o średniej powierzchni 9,2 ha użytków rolnych, wszystkie 63 gospodarstwa były nierentowne i o ujemnym wskaźniku reprodukcji majątku trwałego. Gospodarstw tej grupy nie powinno się więc obejmować systemem wsparcia.

W klasie 8-25 tys. euro było tylko 9,3% rentownych gospodarstw rolnych. Te ostatnie dysponowały średnio powierzchnią 29,5 ha użytków rolnych i utrzymywały średnio 19,5 sztuki przeliczeniowej (LU) zwierząt. Mogłyby one uzyskać wsparcie z tytułu artykułu 20 projektu rozporządzenia EFRROW („rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej”), jeśli zdecydują się powiększyć liczbę zwierząt poprzez adaptację lub przebudowę niewykorzystywanych pomieszczeń w budynkach i zagospodarowanie zaniedbanych trwałych użytków zielonych oraz odłogowanych lub ugorowanych gruntów ornych.

Gospodarstwa rentowne w klasach wielkościowych 25-50 i 50-100 tys. euro (odpowiednio 25,2 i 80,4% ogółu), o średniej powierzchni odpowiednio około 34 i 70 ha użytków rolnych, utrzymywały odpowiednio około 35 i 67 sztuk przeliczeniowych zwierząt. Gospodarstwa te posiadają zdolności rozwojowe i powinny być objęte wsparciem z tytułu artykułu 18 projektu („inwestycje w środki trwałe”) projektu rozporządzenia EFRROW, głównie w zakresach: remontów, adaptacji i modernizacji pomieszczeń dla zwierząt, instalowania urządzeń do nawadniania trwałych użytków zielonych i upraw pastewnych, oraz odbudowy spiętrzeń wodnych zatrzymujących okresowe nadwyżki wody.

Gospodarstw charakteryzowanego typu o powierzchni ponad 70 ha i utrzymujących ponad 70 sztuk przeliczeniowych zwierząt nie należy obejmować systemem wsparcia, ponieważ najprawdopodobniej dysponują odpowiednimi kwotami środków własnych.

Gospodarstwa specjalizujące się w chowie trzody chlewnej

Od ponad dwudziestu lat obserwuje się w Polsce spadek pogłowia trzody chlewnej, a w latach 1990-2009 średni stan zwierząt tego gatunku ulegał zmniejszeniu w średnim rocznym tempie 0,24 mln sztuk. Od kilku lat najważniejszym skutkiem tego niekorzystnego zjawiska jest import prosiąt i warchlaków, półtuszy wieprzowych i produktów pochodnych przez duże zakłady przetwórstwa mięsa, co świadczy o technologicznym zacofaniu chowu trzody chlewnej w Polsce. Trend ten można zahamować zachęcając polskich producentów rolnych do modernizacji i unowocześniania chowu trzody chlewnej.

Charakteryzowany typ obejmuje gospodarstwa, w których wartość standardowej produkcji pozyskiwanej w związku z chowem trzody chlewnej wynosi ponad 2/3 ogólnej wartości SO gospodarstwa.

Tylko niewielka część gospodarstw z klas wielkościowych 2-8 i 8-25 tys. euro (odpowiednio 4,4 i 11,2%), małych obszarowo i o średniej liczbie sztuk przeliczeniowych (LU) świń (odpowiednio około 6 i 17 lub 19 i 56 tuczników) wykazywała cechy wskazujące na posiadanie zdolności rozwojowych. Gospodarstwa te mogą być objęte wsparciem z tytułu środków z artykułu 20 podpunkt a (iii) – „rozwój małych gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej”, sformułowanych w opracowaniu [6]. Warunkiem jest jednak wykorzystanie pomieszczeń (po ich ewentualnej modernizacji i rozbudowie) w celu powiększenia skali chowu tuczników, dokonując zakupu prosiąt i warchlaków. Minimalna skala produkcji powinna wynosić około 150 tuczników rocznie (co najmniej 50-60 tuczników w jednym rzucie). Preferować należy chów na głębokiej ściółce

(słoma, trociny) oraz składowanie obornika na płytach gnojowych i poddawanie go następnie kompostowaniu. Warunkiem powodzenia jest w tych przypadkach ścisła współpraca takich gospodarstw z zakładem mięsnym, jako „integratorem” i odbiorcą tuczników, lub członkostwo w grupie producenckiej.

W klasie wielkościowej 25-50 tys. euro 36,6% podmiotów prowadziło rentowną produkcję. Utrzymywały one średnio około 35 sztuk przeliczeniowych (LU) trzody chlewnej, co odpowiadało około 116 tucznikom. Zasadne jest objęcie tych gospodarstw takim samym rodzajem wsparcia jak gospodarstw mniejszych, w celu zwiększenia skali produkcji. Gospodarstwa charakterystycznej klasy wielkościowej powinny nastawiać się na tucz kupowanych prosiąt lub warchlaków. Podobnie jak w poprzedniej grupie wielkościowej, należałoby preferować chów ściółkowy i kompostowanie obornika.

W klasach 50-100 i 100-500 tys. euro przeważały gospodarstwa rentowne (odpowiednio 58,5 i 83,2%). Jest celowe, by wsparciem z tytułu artykułu 18 projektu rozporządzenia EFRROW („inwestycje w środki trwałe”) objąć inwestycje w chlewnie macior, z nastawieniem na produkcję prosiąt i warchlaków. Minimalna skala chowu powinna wynosić 100 macior, z rocznym odchodem co najmniej 2200 sztuk prosiąt i warchlaków. Inwestycjom tym powinny towarzyszyć budowle pozwalające magazynować odchody zwierzęce w sposób nie zagrażający środowisku.

Gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu (gospodarstwa drobiarskie)

W gospodarstwach opisywanego typu wartość produkcji drobiarskiej wynosi ponad 2/3 ogólnej wartości produkcji gospodarstwa, w obu przypadkach liczonych w sposób standardowy.

W 2010 roku monitoring Polskiego FADN obejmował 44 gospodarstwa specjalizujące się w produkcji drobiarskiej, w dwóch klasach wielkościowych 50-100 i 100-500 tys. euro. Wszystkie gospodarstwa tych klas były rentowne i zdolne do rozwoju. Ze względu na to, że chów drobiu ma najczęściej charakter przemysłowy, przy jednocześnie wysokiej rentowności produkcji, nie ma podstaw do wspierania tych gospodarstw środkami publicznymi.

Gospodarstwa o niewyspecjalizowanej produkcji (gospodarstwa z produkcją mieszaną)

Gospodarstwa zaklasyfikowane do tego typu rolniczego prowadzą mieszaną produkcję roślinną (typowe uprawy polowe w połączeniu z ogrodnictwem i/lub plantacjami trwałymi), roślinno-zwierzęcą i zwierzęcą (chów co najmniej dwóch gatunków zwierząt).

Bardzo mały (4,4%) był udział gospodarstw rentownych w klasie 2-8. Mogłyby one zyskać wsparcie z tytułu artykułu 20 projektu rozporządzenia EFRROW („rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej”) w sytuacji, kiedy powierzchnia upraw trwałych i ogrodniczych wynosi co najmniej 2,5 ha. Warunkiem jest też utrzymywanie zwierząt w ilości co najmniej dwóch sztuk przeliczeniowych (LU) oraz zamiar prowadzenia chowu wybranego gatunku zwierząt (gęsi, kaczki, króliki, tuczniaki, rzadkie gatunki drobiu itd.) lub podjęcia produkcji miodu, na skalę zapewniającą opłacalność produkcji.

Gospodarstwa charakteryzowanego typu o wielkości 8-25, 25-50 oraz 50-100 tys. euro i z rentowną produkcją (udział tych ostatnich w poszczególnych grupach wielkościowych wynosił odpowiednio 14,7%, 47% i 72,8%) cechują się zdolnościami rozwojowymi. Zaslugują na wsparcie w działalności inwestycyjnej z tytułu artykułu 18 projektu rozporządzenia EFRROW, które doprowadzi do uproszczenia (ograniczenia liczby rodzajów produkcji) bądź do specjalizacji.

Gospodarstwa o niewyspecjalizowanej produkcji i wielkości 100 oraz więcej tys. euro nie wymagają wsparcia środkami publicznymi.

Na zakończenie tej części prezentowanego opracowania można dodać, że zalecane do wsparcia gospodarstwa większe mają zasilić liczbowo grupę krajowych gospodarstw rolnych, które wyróżniają się zdolnością konkurencyjną. Wsparcie dla tych mniejszych ma natomiast umożliwić ich rozwój i/lub uruchomienie działalności pozarolniczej.

Kryteria wsparcia młodej osoby przejmującej gospodarstwo osoby fizycznej

Osobną uwagę należy zwrócić na przejmowanie gospodarstwa rolnego osoby fizycznej (gospodarstwa rodzinnego) przez następcę. Przede wszystkim za zasadne należy uznać ograniczenie wieku młodego rolnika do 35 lat, ponieważ jest to granica dzieląca psychiczną młodość od wieku dojrzałego.

Młode osoby przejmujące lub kupujące niedochodowe gospodarstwo rolne będą mogły korzystać ze wsparcia z tytułu artykułu 20, pkt. a (i) – „pomoc na założenie nowego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa przez młodych rolników, albo też przez młodego rolnika”. Z przeprowadzonych analiz wynika, że minimalna docelowa wielkość takiego gospodarstwa powinna wynosić w przypadku:

- specjalizowania się w uprawach polowych – 55 ha użytków rolnych;
- specjalizowania się w produkcji ogrodniczej – 4 ha warzyw gruntowych, 0,7 ha truskawek lub 0,4 ha warzyw pod osłonami;
- specjalizowania się w uprawach trwałych – 5 ha powierzchni plantacji trwałych;
- specjalizowania się w chowie krów mlecznych – 25 sztuk tych zwierząt;
- specjalizowania się w chowie innych (poza krowami) zwierząt trawożernych – 27 sztuk przeliczeniowych (LU) tych zwierząt;
- specjalizowania się w chowie trzody chlewnej – sprzedaż rocznie 700 sztuk tuczników (z odchowem kupowanych prosiąt i/lub warchlaków) lub chów w cyklu zamkniętym ze stadem macior liczącym 36 sztuk;
- zamysłu prowadzenia produkcji mieszanej roślinnej, roślinno-zwierzęcej lub mieszanej zwierzęcej – 20 ha użytków rolnych lub 25 sztuk przeliczeniowych zwierząt (LU).

Za zasadną należy uznać opinię, że specjalizowanie się młodego producenta rolnego w chowie drobiu nie będzie wymagać wsparcia środkami publicznymi.

Wniosek o wsparcie powinien zawierać projekt urzędzeniowy, zapewniający docelowo uzyskanie co najmniej parytetowego dochodu z pracy własnej rolnika i członków jego rodziny w gospodarstwie oraz rentowność przychodów.

Objęcie w posiadanie gospodarstwa dobrze wyposażonego w środki produkcji, dochodowego i rentownego nie powinno uprawniać do korzystania ze wsparcia ukierunkowanego na działalność inwestycyjną. Gospodarstwa takie mogłyby natomiast korzystać ze wsparcia tego rodzaju na ogólnych zasadach.

Kryteria wsparcia gospodarstw z dominacją pracy najemnej

Przeprowadzona analiza wykazała, że duże gospodarstwa rolne charakteryzujące się dominacją pracy najemnej, w łącznych nakładach pracy nie różnią się zdolnościami rozwojowymi od dużych gospodarstw rolnych, w których przeważają nakłady pracy własnej. Z tego powodu wszystkie gospodarstwa, niezależnie od struktury nakładów pracy, należy traktować w jednakowy sposób, w nawiązaniu tylko do typu rolniczego i wielkości. Preferowana powinna być jednak kooperacja gospodarstw rolnych charakteryzowanej grupy z gospodarstwami rodzinnymi (z dominującym udziałem pracy własnej) w ramach grup producenckich, w celu prowadzenia wspólnych inwestycji magazynowych i następnie ich eksploataowania, a także wspólne przedsięwzięcia związane ze zbytem produktów oraz budową, odbudową i/lub modernizacją urządzeń powstrzymujących odpływ wody pośniegowej i gromadzącej się podczas większych opadów.

Oszacowanie liczby potencjalnych beneficjentów

Maksymalną liczbę gospodarstw rolnych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie z tytułu artykułu 18 – „inwestycje rolnicze” – podanych w opracowaniu [6] w celu osiągnięcia zdolności konkurencyjnej, oszacowano korzystając z ustaleń zawartych w trzeciej i piątej części prezentowanego opracowania i z wyników powszechnego spisu rolnego z 2010 roku (wyniki ustaleń zawiera tabela 2).

Maksymalną liczbę gospodarstw małych, spełniających warunki do starania się o środki na aktywizację prowadzonej produkcji lub na uruchomienie innej działalności z tytułu artykułu 20, podpunkt a (iii) – „rozwój małych gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej małe” – oszacowano podobnie jak w przypadku wyżej opisanych gospodarstw większych, które zabiegać będą o środki na mocy artykułu 18. Wykorzystano mianowicie do tego celu ustalenia zawarte w trzecim rozdziale tego opracowania i wyniki powszechnego spisu rolnego z 2010 roku. W przypadku natomiast podpunktu a (i) – „młode osoby przejmujące gospodarstwo rolne od poprzedniego użytkownika” – liczbę gospodarstw przejmowanych przez młode osoby od dotychczasowych użytkowników ustalono na podstawie liczby aktywnych gospodarstw rolnych w 2010 roku i średniego czasu prowadzenia gospodarstwa rolnego przez daną osobę, przyjmując, że jest to 35 lat. Liczbę aktywnych gospodarstw pomniejszono jednak o te z powierzchnią do 1 ha użytków rolnych i te, które nie prowadzą żadnej produkcji rolniczej, lecz jedynie utrzymują użytki rolne w stanie gotowości produkcyjnej.

Łączną maksymalną liczbę gospodarstw, które będą mogły korzystać ze wsparcia na mocy artykułów 18 i 20 zawartych w opracowaniu [6] zestawiono w tabeli 3.

Tabela 2

Szacunkowo ustalona maksymalna liczba gospodarstw rolnych, które będą mogły ubiegać się o środki z tytułu artykułu 18 (środki na inwestycje) sformułowanego w dokumencie [6]

Wyszczególnienie	Gospodarstwa	
	w tys.	w %
Gospodarstwa:		
specjalistyczne z uprawami:		
- polowymi	14,7	14,3
- ogrodniczymi	1,4	1,4
- trwałymi (sady i inne plantacje trwałe)	1,0	1,0
specjalistyczne z chowem:		
- krów mlecznych	33,1	32,4
- innych zwierząt trawożernych	1,2	1,2
- trzody chlewnej	6,3	6,2
- drobiu	-	-
z produkcją roślinną mieszaną, roślinno-zwierzęcą i zwierzęcą mieszaną	44,4	43,5
Łączna liczba gospodarstw, które mogą zabiegać o wsparcie umożliwiające osiągnięcie zdolności konkurencyjnej	102,1	100,0

Źródło: Opracowanie własne sporządzone na podstawie ustaleń z części trzeciej i piątej tego opracowania oraz wyników powszechnego spisu rolnego z 2010 roku.

Tabela 3

Szacunkowo ustalona łączna maksymalna liczba gospodarstw, które będą mogły ubiegać się o wsparcie z tytułu artykułów 18 (środki na inwestycje) i 20 (rozwój małych gospodarstw rolnych i ich działalności gospodarczej) sformułowanych w dokumencie [6]

Rodzaje gospodarstw	Gospodarstwa	
	w tys.	w %
Gospodarstwa, które mogą zabiegać o wsparcie:		
- na uzyskanie zdolności konkurencyjnej, z tytułu art. 18	102,1	41,6
- na rozwój gospodarstwa i/lub uruchomienie innej działalności, z tytułu art. 20 podpkt. a (iii)	108,2	44,1
- przy przejmowaniu przez nowego posiadacza, z tytułu art. 20 podpkt. a (i)	35,0	14,3
Razem	245,3	100,0

Źródło: Jak w tabeli 2.

Reasumpcja

W opracowaniu przedstawiono metodę pozwalającą ustalić sposób rozdysponowania środków przeznaczanych na inwestycje w rolnictwie, oferowane w ramach wspólnej polityki rolnej na lata 2014-2020. Rozdysponowanie to jest kompromisem między wymogami stawianymi przed całym rolnictwem unijnym a interesami rolnictwa polskiego. Wymogi unijne są dane z góry, więc kluczową sprawą jest ustalenie polskich priorytetów. W prezentowanym opracowaniu przyjęto, że jest to wzrost liczby gospodarstw żywotnych, zwanych też rozwojowymi albo gospodarstwami ze zdolnością konkurencyjną. Kierowanie się takim priorytetem zapewni utrzymanie możliwie dużego udziału surowców pochodzenia krajowego w ogólnej ich ilości zużywanych przez krajowy przemysł rolno-spożywczy, a zarazem zapewni przyzwoity poziom egzystencji w dłuższej perspektywie czasowej dla osób pracujących w takich gospodarstwach.

Metoda zaprezentowana w tym opracowaniu ogranicza zakres wsparcia. Będą mogły z niego skorzystać jedynie gospodarstwa wyróżniające się wynikami ekonomicznymi, które nie stronią od inwestycji, lecz brakuje im środków, by mogły rozwinąć działalność. Jest to gwarantem, że przyznane środki zostaną wykorzystane efektywnie. Poza strefą wsparcia znajdują się gospodarstwa o zbyt małej skali produkcji i prowadzone nieefektywnie, a także te, które dysponują dostatecznymi zasobami środków własnych, by wraz z kredytami mogły powiększać swój stan posiadania i rozwijać się.

Przedstawioną metodę zilustrowano liczbami z wyników monitoringu Polskiego FADN tylko w jednym roku. Aby ustalenia były wiążące, należy je zweryfikować, korzystając z danych liczbowych pochodzących z dłuższego okresu.

Literatura:

1. Józwiak W., Mirkowska Z.: Trendy w rolnictwie polskim (lata 1990-2009) i próba projekcji na 2013 rok [w:] Procesy zachodzące w rolnictwie polskim w latach 1990-2010, projekcje na rok 2013 i pożądana wizja rolnictwa w 2020 roku – zagadnienia wybrane. Raporty PW nr 21. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
2. Józwiak W.: Polskie rolnictwo i gospodarstwa rolne w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku. Program Wieloletni 2011-2014. Maszynopis. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.
3. Józwiak W.: Przewagi komparatywne polskich gospodarstw rolniczych. IERiGŻ, Warszawa 2003.
4. Józwiak W., Ziętara W., Zieliński M., Sobierajewska J., Mirkowska Z.: Koncepcja ukierunkowania wsparcia gospodarstw rolnych w perspektywie 2014-2020. Ekspertyza wykonana w IERiGŻ-PIB na zlecenie MRiRW w ramach projektu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Warszawa 2012.
5. Michna W.: Wizja pożądanego rozwoju rolnictwa do 2020 roku [w:] Procesy zachodzące w rolnictwie polskim w latach 1990-2009, projekcje na 2013 rok i pożądana wizja rolnictwa w 2020 roku – zagadnienia wybrane. Raporty PW nr 21. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.

6. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), KOM(2011)627. Wersja ostateczna. 2011/0282 (COD), Bruksela, 12.10.2011 r.
7. Public goods from private land. RISE Task Force. Raport opracowany pod kier. A. Buckwella. RISE, grudzień 2009.
8. Zieliński M., Sobierajewska J.: Efekty gospodarstw rolnych korzystających z pomocy w ramach PROW 2007-2013. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 2, 2012.
9. Ziętara W., Józwiak W.: Czy w Polsce musi zniknąć chów trzody chlewnej? Agroservis, nr 6(477), 2012.

WOJCIECH JÓZWIAK

WOJCIECH ZIĘTARA

Institute of Agricultural and Food Economics

– National Research Institute

Warszawa

THE DIRECTIONS AND SCOPE OF INVESTMENT SUPPORT IN POLISH FARMS IN 2014-2020

Summary

The article indicates the solutions which improve the competitiveness of Polish agriculture, through the increase of the share of farms with the potential for development. It was assumed that the growth should be achieved by a directed support of investment activities of farmers, provided in draft regulations of the European Agricultural Fund for Rural Development for the 2014-2020 perspective. To increase the efficiency of support, the article presents the way of funds distribution for the purpose of the investment growth. The method presented limits the scope of the support. It will be limited to the farms which achieve good economic results and are interested in investing, yet lack funds to do so. Farms with too small scale of production and those which have adequate financing of investments should be excluded from the scheme. Support criteria for agricultural farms are also listed.